Приймак І.М., здобувач
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
к.ю.н, доцент кафедри права, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

СТАН НАДАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ВЛАСНИКАМ ЖИТЛА, ЗРУЙНОВАНОГО ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ, НА ПРИКЛАДІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну житлові будинки, об’єкти соціальної, культурної, транспортної, критичної інфраструктури, промислові підприємства тощо зазнають щоденних пошкоджень та руйнувань.

Державна програма фінансової підтримки громадян «єВідновлення», в межах якої реалізуються дві паралельні процедури надання компенсації за пошкоджені та знищені об’єкти житла, реалізується в Україні більше 3 років. Стартом національного компенсаційного механізму стало ухвалення Верховною Радою України 23 лютого 2023 року Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» (далі – Закон), який визначає правові та організаційні засади надання компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України [3].

У подальшому Кабінетом Міністрів України на виконання Закону прийнято постанови від 21 квітня 2023 року № 381 «Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об’єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги “єВідновлення”« (далі – Порядок № 381), що регламентує алгоритм отримання грошових коштів для відновлення пошкодженого житла, та від 30 травня 2023 року № 600 «Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об’єкти нерухомого майна» (далі – Порядок № 600), що деталізує процедуру компенсації для власників знищеного житла [1; 2].

Порядок № 600 передбачає, що отримувачами компенсації за зруйноване житло можуть бути громадяни України – власники пошкодженого або зруйнованого житла. Водночас Закон уточнює, що отримувачами компенсації не можуть бути особи, до яких застосовано санкції відповідно до Закону України «Про санкції»; особи, які мають судимість за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених розділом І «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини Кримінального кодексу України, та спадкоємці таких осіб [3].

Для розгляду питань щодо надання компенсації виконавчі комітети органів місцевого самоврядування або військові адміністрації населених пунктів утворюють комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об’єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України (далі – комісії) як консультативно-дорадчий орган.

Заява про надання компенсації може бути подана до комісії як в електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, так і в паперовій – через ЦНАП, орган соціального захисту населення або нотаріуса.

Комісія повинна в 30-денний строк розглянути заяву та прийняти рішення про надання компенсації шляхом видачі житлового сертифікату, грошової компенсації для відбудови житла на власній земельній ділянці або ж відмову в їх наданні [3].

15 липня 2023 року в Україні стартував прийом заяв від власників зруйнованого житла, а з 15 серпня 2023 року комісії отримали технічну можливість розглядати заяви та приймати відповідні рішення. Початковим етапом програми стало надання компенсації шляхом видачі житлових сертифікатів на придбання квартири, іншого житлового приміщення, будинку садибного типу, садового або дачного будинку.

З лютого 2024 року програму розширили та надали громадянам можливість отримувати грошову компенсацію для фінансування будівництва будинків садибного типу, садових або дачних будинків на власній земельній ділянці [2]. За цим цільовим призначенням компенсація виплачується двома платежами в рівних частинах (50/50), при чому другий платіж нараховується тільки після проведення проміжної верифікації та підтвердження комісією факту виконання будівельних робіт на об'єкті.

Станом на 01 жовтня 2026 року з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення» громадянами подано 319 заяв на отримання компенсації для відновлення житла, зруйнованого внаслідок російської збройної агресії. Комісіями прийнято 219 рішень про надання компенсації шляхом видачі житлових сертифікатів на загальну суму 227,6 млн грн (73,49 %), 17 рішень про виплату грошової компенсації на відбудову житла на загальну суму 20,9 млн грн (5,7 %) та 62 рішення про відмову в наданні компенсації (20,81 %).

Громадянами вже використано 187 житлових сертифікатів, за які в 31 територіальній громаді області придбано 121 квартиру, 51 приватний будинок, 5 садових будинків і 10 садиб на загальну суму 280,7 млн грн.

Крім того, 16 власників зруйнованих будинків почали відбудову житла на власних земельних ділянках на загальну суму 17,6 млн грн: в Житомирській громаді – 12 (12,1 млн грн), Малинській громаді – 2 (2,8 млн грн), Оліївській громаді – 1 (1,3 млн грн) та Станишівській громаді – 1 (1,4 млн грн).

У наведеній нижче таблиці представлено результати розгляду заяв про надання компенсації на відновлення зруйнованого житла в найбільш постраждалих громадах Житомирської області [4].

Територіальна громада	**Подано заяв**	**Сформовано житлових сертифікатів**	**Сума, млн грн**	**Сформовано грошових компенсацій**	**Сума, млн грн**	**Прийнято рішень про відмову**
Житомирська	127	92	77,5	10	12,1	24
Малинська	53	39	39,7	3	2,5	11
Народицька	38	36	41,5	1	1,5	1
Коростенська	33	13	17,7	1	2,1	10
Овруцька	13	7	9,0	0	0	3
Оліївська	11	9	12,1	1	1,3	1
Коростишівська	11	11	12,5	0	0	0
Новогуйвинська	9	1	11,7	0	0	8
Брусилівська	8	5	7,1	0	0	3
Станишівська	5	4	6,5	1	1,4	0

Запуск національного механізму надання компенсації за житло, пошкоджене або зруйноване внаслідок російської збройної агресії, є унікальним досвідом не лише для України, але й для всього світу. Тому в процесі його реалізації нерідко виникають проблеми. До найбільш поширених варто віднести, зокрема, підтвердження права власності на зруйноване житло та оскарження в суді компенсаційних рішень, дій та бездіяльності уповноважених органів та їх посадових осіб.

Водночас, Міністерство розвитку громад і територій України, яке є відповідальним за нормативно-правове регулювання та адміністрування програми, а також взаємодію з місцевими комісіями й залучення фінансування від міжнародних партнерів, зокрема Світового банку та Банку розвитку Ради Європи, здійснює постійний моніторинг виконання програми та сприяє вирішенню виниклих проблем і питань.

Наведені в дослідженні дані свідчать про актуальність і затребуваність національного компенсаційного механізму, що виконує ключову роль у відновленні пошкоджених осель українців та забезпеченні житлом тих, хто втратив свій дім. Водночас, питання отримання громадянами компенсації за зруйноване житло потребує особливої уваги. Запроваджений державою механізм розрахунку суми фінансової підтримки для вирішення житлового питання громадян внаслідок руйнування їх житла не завжди покриває реальні втрати. Тому з метою отримання в майбутньому компенсації за рахунок репарацій українцям варто подавати заяви ще й до Міжнародного реєстру збитків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об’єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги “єВідновлення” : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2023 року № 381 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-п#Text (дата звернення: 03.10.2026).

2. Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об’єкти нерухомого майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2023 року № 600. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023 (дата звернення: 03.10.2026).

3. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text (дата звернення: 03.10.2026).

4. Реєстр пошкодженого та знищеного майна : URL: https://rpm.renovation.gov.ua/officer/login.